

SNP – prejav odvahy a vlastenectva

Pavol Sečkář, predseda SZPB

SNP je neoddeliteľnou súčasťou celoeurópskeho protifašistického odboja v 2. svetovej vojne. Odboj Slovákov proti fašizmu sa v rokoch 1939 - 1944 rodil v zložitej ekonomickej a sociálnej situácii v pomeroch tzv. Slovenského štátu. Narastajúci odpor vyústil do ozbrojeného boja 29. augusta 1944, keď nemecké fašistické vojská začali obsadzovať územie Slovenska.

Prvé ťažké boje proti Nemeckej armáde sa udiali v Strečnianskej tiesňave na prístupoch do Turca, na Pohroní a Ponitří. Rozhodujúcou bojovou silou bola 1. československá armáda na Slovensku. V prvopočiatku Povstania bolo 18-tisíc vojakov a dôstojníkov. Po mobilizácii 5. septembra 1944 ich bolo už 47-tisíc a po druhej mobilizácii 26. septembra 1944 až 60-tisíc. Vojenskými veliteľmi, ako je dobre známe, boli generáli Ján Golian a Rudolf Viest.

Armádu podporovalo 18-tisíc partizánov organizovaných v partizánskych oddieloch za významnej pomoci civilného obyvateľstva. Neskôr za ňu nemecké jednotky a Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy vykonávali na obyvateľstve Slovenska kruté represálie.

Významnú úlohu v bojovej činnosti povstaleckej armády zohrávalo letectvo: 1. československý stíhací pluk, kombinovaná letka a Druhá paradesančná brigáda. Do SNP zasiahli aj vojenské misie Sovietskeho zväzu, USA, Veľkej Británie. Pripojilo sa viac ako 8 tisíc príslušníkov vyše 30 národov a národností: Čechov, Rusov, Francúzov, Ukrajincov, Srbov, Poliakov a ďalších.

Aj prechodom na partizánsky spôsob boja pod tlakom a obrovskou prevahou nepriateľov slovenský národ celému svetu dokázal, že nechce mať nič spoločné s fašistickou mocou a nemeckým nacizmom. Je to najdrahší dôkaz podpísaný krvou a životmi vojakov, partizánov a civilov.

Sedemdesiate siedme výročie SNP je spomienkou. Vedie i k zamysleniu sa nad postojmi a zmýšľaním ľudí, ktorí vtedy žili, pracovali, bojovali a umierali kvôli túžbe po mieri, slobode, pokojnom živote. Utláčatelia nechali po sebe spúšť, mŕtvych, zmrzačených, zdevastované hospodárstvo, vydrancované dediny, vypálené usadlosti. Krutý odkaz. Tí, ktorí ešte žijú a pamätajú si tie roky, pripomínajú nielen nám, členom SZPB, ale všetkým Slovákom: Pamätajte, myslite na budúcnosť a nedopusťte, aby sa zabudlo za čo sme umierali, prečo horeli dediny a mestá!

Fašizmus je zákerný, neustále hľadá formy a spôsoby, ako sa presadiť. Týka sa to všetkých, nielen členov SZPB. Ved' v koľkých európskych parlamentoch majú fašistické strany zastúpenie. Aj na Slovensku! Nie je to fašizmus a nacizmus z obdobia 2. svetovej vojny. Je rafinovaný, modernizovaný. Ťaží z problémov. Pomenováva ich, hľadá vinníkov. Lenže, čo je potrebné pre Slovensko, ciele a spôsoby riešenia, to neponúka.

(Pokračovanie na str. 2)

Členovia a sympatizanti SZPB opäť po celom Slovensku ozdobili vencami pomníky na počesť hrdinov Slovenského národného povstania.

Ako sa stal 29. august štátnym sviatkom a prečo

Peter Weiss

Už 28. raz oslavujeme deň vypuknutia Slovenského národného povstania ako štátny sviatok samostatnej nezávislej Slovenskej republiky. Stal sa nosnou tradíciou našej demokratickej štátnosti. Nielen formálne. Podľa najnovšieho reprezentatívneho prieskumu Slováci spomedzi historických udalostí najpozitívnejšie hodnotia práve SNP, pred osamostatnením SR v roku 1993 a Nežnou revolúciou v roku 1989.

Z tohto hľadiska by som s Pavlom Kanisom a ďalšími poslancami za SDE, čo sme na druhý pokus presadili zákonom č. 489/1992 29. septem-

bra 1992 tento štátny sviatok, mohli byť spokojní. Výskum agentúry AKO z r. 2019 k záujmu, znalostiam a názorom mladých vo veku od 15 do 20 rokov na SNP, Slovenský štát, holokaust a politický extrémizmus však ukázal, že uspokojenie nie je na mieste. Navyše, do parlamentu sa dostali ľudia popierajúci holokaust, skryto i otvorene presadzujúci extrémistické názory a postoje, v protiklade so všeobecne dostupnými poznatkami serióznej slovenskej aj európskej historiografie označujúci SNP za puč a partizánov za banditov a za zradu národa a dobrého prezidenta Tisu.

Preto sa oplatí pripomenúť si historické a spoločensko-politické kontexty, ktoré mňa i mojich kolegov

z SDE viedli k tomu, že sme tvrdohlavo presadzovali, aby bol 29. august štátnym sviatkom SR.

Ludácka ofenzíva

Odstránenie tabu a stereotypov, vyplývajúcich z účelového ideologického výkladu najnovších dejín od roku 1938 za bývalého režimu viedol k paušálnej nedôvere voči všetkej historiografickej tvorbe po februári 1948. Do slovenského politického diskurzu vtrhla ľudácka emigrácia, ktorá dostala priestor prezentovať svoj historický naratív a mohla argumentovať, že ľudáci a katolíci sa stali obeťami komunizmu.

(Pokračovanie na str. 2)

Stretnutie generácií

Ján Rohár

Už 15 rokov si mladí i starší spoločne pripomínajú pamiatku všetkých vypálených obcí na mieste najväčšej tragédie, v osade, ktorá ako jediná nebola nikdy obnovená. Myšlienka Stretnutia generácií má symbolizovať, že mladší majú pochopiť starších a starší zasa mladších v spoločnom boji proti fašizmu.

Ako vysvetlil predseda SZPB Pavol Sečkář, Kalište nesymbolizuje len tragédiu tejto osady, ale všetkých 110 vypálených obcí, pričom na ich počesť bolo na tomto mieste vysadených vyše 100 ovocných stromčekov, o ktoré sa predstavitelia týchto obcí starajú. V sobotu

14. augusta teda Kalište po roku znova ožilo: vrátili sa aj pôvodní Kališťania, resp. ich potomkovia, členovia a sympatizanti SZPB z celého Slovenska, či mladí (cyklo)turisti z okolia.

Početná reprezentácia politikov

Delegáciu SZPB tvoril aj tajomník ÚR Viliam Longauer a vedúci koordinačného oddelenia Jozef Ťažký. Hlavného organizátora - Oblastnú organizáciu SZPB Banská Bystrica - reprezentoval jej predseda Ján Pacek a tajomník Štefan Dubovický. Na pietnom akte pri pamätníku sa zúčastnil aj premiér Eduard Heger a podpredseda NR SR Milan Laurenčík, ako i podpredseda Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK) Ondrej Lunter. Mesto Banská Bystrica reprezentoval primátor Ján Nosko.

(Pokračovanie na str. 2)

Stretnutie generácií

(Dokončenie zo str. 1)

Poslanec NR SR Peter Kmec viedol početnú delegáciu strany Hlas – SD, v ktorej nechýbala ani podpredsedníčka strany Zuzana Dolinská. Prítomní boli zástupcovia Smeru, verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová, riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev, vojenský prídelenci Ruska a USA, zástup-

covia KSS. Rečníci sa zhodli, že podobnú tragédiu, aká sa udiala na Kališti nesmieme už nikdy dopustiť a musíme sa z nej zároveň poučiť a prijať opatrenia, aby sa už nikdy nezopakovala.

Pietny akt i následný bohatý kultúrny program a najmä stovky prítomných poďakovali úspešnosť 15. Stretnutia ge-

nerácií. O to väčšia škoda, že spravodajské médiá nafúkli nekultúrne a ničím neodôvodnené hanlivé výkriky akýchsi individuí nemierené proti premiérovi Hegerovi, ktorý takmer hodinu ešte diskutoval s ľuďmi. Hlavný organizátor Ján Pacek sa za incident, ktorý narušil pietnu atmosféru ospravedlnil a SZPB sa od neho dištancuje.

Oživujeme Kalište a nezabúdame

Ján Pacek, predseda ObIV SZPB B. Bystrica

Takto privítal účastníkov v roku 2004 vtedajší predseda ObIV SZPB v Banskej Bystrici Pavol Sečkář, autor myšlienky oživenia Kališťa a hlavný iniciátor vzniku Stretnutia generácií.

Stretnutia by sa neuskutočnili bez pomoci Múzea SNP, primátora Banskej Bystrice. Tento rok prevzal záštitu predseda BBSK a pomohlo nám i veliteľstvo vzdušných síl, vojská ministerstva vnútra, polícia a Hasičský a záchranný zbor,

Vodárne a kanalizácie a ďalší sponzori.

Vraždenie a vypálenie Kališťa bolo vojnovým zločinom. Už ustupujúce fašistické jednotky sa kruto pomstili obyvateľom za ich pomoc partizánom a nasledujúci deň rovnako

obyvateľom Balážov. V Kališti počas troch prepádov vyhasol život 29 partizánov a 16 civilov. Popolom ľahlo 36 domov.

Pohľad na stromy, symbolizujúce život v obnovených obciach, pripomína, akú skazu a bolesť zanechali fašisti s jed-

K pamätníku prúdili aj tento rok dlhé zástupy ľudí.

foto: autor

notkami POHG. Prebudili sa totiž potomkovia vojnového Slovenského štátu a začali nahlodávať a spochybňovať význam partizánskeho hnutia a samotného Povstania.

V SNP náš národ dokázal seba a ostatnému demokratickému svetu naše právo na vlastnú existenciu, skutočne vlaste-

nectvo a nesúhlas s vojenskou okupáciou Slovenska. Je v záujme vlády rozvíjať a podporovať činnosť SZPB. Tento rok však tomu nenasvedčuje. Prítom je potrebné si tieto udalosti neustále pripomínať, aby odkaz boja proti fašizmu zostal v pamäti mládeže a nemusela takéto obdobie ešte raz znovu prežiť.

Paradesanti boli excelentní

Martin Krno

„Keď som koncom 90. rokov schádzal zo Skaly do Dolnej Lehoty, upútal ma na Črmenom jedinečný pomník,“ spomína si účastník zájazdu bratislavskej organizácie SZPB Jozef Novák. „Bol dosť spustnutý, preto som zvedavý, v akom stave je dnes.“

V sobotu 21. októbra sa tu totiž konali regionálne oslavy 77. výročia SNP. Zhromaždilo sa mnoho ľudí z Horehronia, vrátane starostov okolitých obcí, ale aj antifašistov z iných častí Slovenska. Po pietnom akte vystúpila bývalá ministerka kultúry Ľubica Laššáková, dnes poslankyňa NR SR za Hlas-SD, po nej i predseda SZPB Pavol Sečkář.

Ako dnes vyzerá vskutku originálny pomník z roku 1976 od akademického sochára Jaroslava Kubičku venovaný Druhej čs.

paradesantnej brigáde, ktorá si tu zriadila koncom októbra 1944 štáb? Jozef Novák sa spokojne usmieva. V máji 2011 sa desať-

V rámci slávnosti odovzdal Pavol Sečkář medailu M. R. Štefánika 3. stupňa členovi P-ObIV SZPB B. Bystrica Štefanovi Horvátovi.

foto: Ján Roháč

tonový blok zrútil a zničil hlavnú tabuľu i časť príľahlého reliéfu. Opravu skomplikovalo neusporiadané vlastníctvo pamiatky. Iniciatívy sa chopila Ústredná rada SZPB a Klub výtvarných umelcov a teoretikov. Aj vďaka dotáciám z ministerstva kultúry pomník, ktorý symbolizuje tri ležiacie padáky, postupne zrekonštruovali a zre kultivovali okolie.

Kľúčové posily

Paradesanti boli excelentní bojovníci SNP. Na Tri Duby ich začali z poľského Krosna prepravovať koncom septembra 1944 a hneď ich vysielali na najproblematickejšie úseky frontu. Profesionáli, disciplinovaní, sebavedomí, nebojácní. Slováci a niekoľko Čechov, Rusínov a ruských veliteľov. Krvavý krst zažili v Karpatsko-duklianskej operácii. Pri ústupe do hôr kryli ostatným vojenským jednotkám

chrbát a sami prešli na partizánsky spôsob boja. Až kým sa v polovici februára 1945 väčšina z nich nespojila s Červenou armádou.

Dojatie i hrdosť

Slávnostné zhromaždenie spojené s kultúrnym programom zavŕšilo zoskupenie Horehronskí chlopi piesňou Na Kráľovej holi, pri ktorej všetci prítomní stáli v pozore. Mnohým behali zimomriavky po chrbte a niektorým sa tlačili slzy do očí. „My ju berieme ako svoju hymnu,“ vysvetľuje predseda ObIV SZPB v Brezne Jaroslav Demian.

Vďaka ľudovým spevákovi z Pohorelej, Šumiaca, Telgártu a Vernára nedávno do reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO zapísali aj Horehronský viachlasný spev.

SNP – prejav odvahy a vlastenectva

(Dokončenie zo str. 1)

Okrem zachovania pamiatky SNP a výsledkov 2. svetovej vojny, je našou povinnosťou poznať a sledovať, ako sa cez extrémistické hnutia, ultrapravicové myslenie, ekonomický neoliberalizmus vkrádajú do mysli ľudí neofašistické názory a myšlienky. Je naším poslaním mať v týchto veciach jasno a dnešnými prostriedkami proti neofašizmu vo všetkých jeho podobách účinne bojovať.

Pozerať sa do budúcnosti a nemyslieť pritom na mládež, ktorá má prevziať a určite aj prevezme do rúk budúcnosť by bolo obrovskou chybou.

V SZPB máme za cieľ aj vlasteneckú výchovu budúcich generácií, vari aj budúcich členov SZPB. Cestou k posilňovaniu vlastenectva je vzdelávanie, objasňovanie už vyššie spomenutých faktov. Je to budovanie moderného antifašizmu na tradíciách, hrdinstve a obojstrannosti ľudí v SNP. Tiež na úsilí povojnových generácií, ktoré vojnou zničené hospodárstvo Slovenska stavali na nohy. Bez poznania výsledkov modernej historiografie, spoločenských a prírodných vied, bez znalostí bude budúcnosť národa neistá. Vzdelaná, zdravá, sebavedomá mladá generácia je zárukou že obeť v SNP neboli zbytočné.

Návrat do histórie

Štefan NOVÁK, tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

Ukážky bojov priamo v teréne i ukážky dobovej techniky z 2. svetovej vojny videli účastníci Návratu do histórie, ktorým sme si v miestnej časti Dolného Kubína Srňacie pripomenuli 77. výročie SNP.

V čase vojny patrila dedinka k najmenším, čo do rozlohy a počtu obyvateľov na Orave. Sídlil v nej štáb partizánskej skupiny Signál. Obyvatelia Srňacieho pomáhali partizánom a tiež ukrývali utečencov, ktorí boli prenasledovaní fašistami. Za svoje hrdinské činy počas 2. sv. vojny a SNP bola

obec ocenená Radom Červej hviezdy. A kultúrno-spoločenské podujatie Návrat do histórie bolo nielen dôstoj-

ným, ale podľa reakcií účastníkov aj atraktívnym spôsobom prejavu úcty a vďaka všetkým hrdinom Povstania.

Pripomienka SNP v Dolnom Kubíne bola atraktívnym podujatím.

foto: autor

Vojnová anabáza výsadkára Jozefa Špitála

Jozef Pupala, predseda ZO SZPB arm. gen. L. Svobodu v Čiernom Potoku **Pri príležitosti 75. výročia víťazstva nad fašizmom prezident Ruskej federácie udelil siedmim žijúcim bojovníkom z okresu Rimavská Sobota pamätné medaile. Medzi nimi aj príslušníkovi Druhej paradesantnej brigády 1. čs. armádneho zboru v ZSSR JOZEFU ŠPITÁLOVI.**

Narodil sa 22. decembra 1921 v Zákamennom, dnes okres Námestovo. Už ako školák slúžil u bohatých gazdov. Po skončení základnej školy odišiel pracovať do Sučian s ťažkými koňmi a keď nebolo roboty na poli, dovážal drevo na pílu a potom na železničnú stanicu.

Takto lopotil až do roku 1942, keď s ostatnými mladencami absolvoval vojenský odvod v Turčianskom sv. Martine. Samotného ho prekvapilo, že mu odvodová komisia oznámila „schopen bez vady“, pretože bol vzrastom pomerne malej postavy. V októbri narukoval k 4. pešiemu pluku do Dolného Kubína.

Pri Dnepri prešli cez front

Výcvik bol poriadne tvrdý. Veď veliteľia družstiev mali skúsenosti z východného frontu. Už 28. júna 1943 ich odvelili bojovať proti Červej armáde. Prvou zastávkou bolo mestečko Geničesk na Kryme, kde ich rozdelili do čiat. Jozefa zaradili do tej, ktorú previezli na člnoch na ostrov Byrinč v Azovskom mori, kde priateľ zo Starej Ľubovne Jozef Murcko naučil plávať.

V októbri začali ustupovať z Krymu až k Dnepru k Novej Askánii. Tam ich nasadili do prednej línie. Veliteľ poručík Čaplovič im neustále zdôrazňoval, že ako budú bojovať, tak sa budú mať. Medzi radovými vojakmi sa bežne hovorilo o nezmyselnosti boja proti bratom Rusom.

Z oddielu vyslali rozviadku, ktorá sa ale nevrátila. Ani druhá. Tušili, o čo ide. Napokon im veliteľ povedal: „Zbrane nechajte v polohe ležiaceho strelca v okopoch a ideme k Rusom!“ Bolo to prvého novembra 1943. Napriek tomu, že nemali zbrane, postupovali v roztrhanej rojnici a zrazu na nich Sovieti začali páliť z ľahkých zbraní. Napochytré pozháňali biele handry, aby dali znamenie, že nemajú v úmysle bojovať, ale sa vzdať. Keď to červenoarmejci zistili, rozbehli sa im naproti, bez strelby.

„Prebehlo nás vtedy štyridsaťdva, z toho dvaja dôstojníci Šťavka a Mucha,“ hovorí Jozef Špitál. „Mal som z prvého stretnutia s ruskými

vojakmi zvláštny pocit. Keď som mal zdvihnuté ruky, jeden zbadal moje hodinky a zriekol na mňa: Davaj časy! A tak som o ne prišiel.“

Tvrдый výcvik a krvavé strety na Dukle

Velenie Červej armády slovenským zajatcom pridelilo ako sprievod vojaka na koni a ten ich odviezol do dedinky Timošenka, odkiaľ ich odviezli vlakom. Po 21 dňoch ich vyložili v zbernom tábore Usman číslo 28. Zvítili sa tam aj s inými Slovákmí, čo tiež prebehli na druhú stranu frontu. Bola tuhá zima, jedla poskromne... Väčšinu času

a v rámci nej sme bojovali aj my,“ pokračuje. „V auguste sme sa dozvedeli nezvyčajnú správu. Osvetový dôstojník docent Váňa nám oznámil, že doma vypuklo povstanie. Každý chcel ísť hneď bojovať na Slovensko proti fašistom.“

Do bitky o Duklianský priesmyk ich nasadili 8. septembra. Za deväť dní parabrígada postúpila iba o 20 kilometrov bližšie k hranici ČSR, stratila pritom vyše 600 vojakov. Početné obete mali aj Nemci. Počas bojov o kótu 534 postupoval s kamarátom Jozefom Repiským. Mali naviazať rádiové spojenie s veliteľom práporu, no dostali delostrelecký zásah. Ich čatár bol na mieste mŕtvy, ostatných tlaková vlna odhodila o šesť metrov. Odvtedy na ľavé ucho vôbec nepočuje. Po dobytí kóty ich konečne stiahli na odpočinok.

zháňať niečo pod zub. Ráno sa podľa dohovoru stretli v dome pod lesom, kde dostali ďalšie pokyny.

„Mňa a Jožka Repiského veliteľ poveril, aby sme naviazali spojenie. Zrazu som cez okno na rázcestí zbadal Nemcov. Boli to veliteľia, lebo sledovali postup svojich vojakov z ďalekohľadov. Janko Tóth ihneď nariadil zaujať obranné postavenie. S kamarátom sme rýchlo zbalili komponenty k vysielacke a mali sme prejsť do lesa.“

Vonku sa však už strhla prestrelka. Vybehol na humno a schoval sa za neďalekú hrubú lipu. Do domu vchádzal jeden Nemeč. Ich pohľady sa stretli, mohla byť medzi nimi vzdialenosť desať metrov. Spustil dávku z automatu. Keď sa obrátil, videl, že naňho mieri druhý Nemeč. Inštinktívne sa priskokmi raz vľavo, raz vpravo snažil

Mladý vojak Jozef Špitál.

zárskej brigáde kpt. Alexeja S. Jegerova. Špitála zaradili do skupiny poručíka Gajdina, ktorá operovala v Slovenskom Rudohorí. Vianoce strávili na klenovských lazoch. Tu sa stretol aj s kolaborantom Antonínom Vazačom, zvaným Antek, ktorý mal len v Klenovci na svedomí odvlčenie 39 ľudí do koncentračného tábora. Neskôr ho ako agenta odhalili a po vojne popravili v Rimavskej Sobote.

Koncom marca 1945 skupina prešla neďaleko Brezna front a spojila sa s rumunskými vojakmi, ktorí pôsobili v zostave 2. ukrajinského frontu Červej armády. Tak sa skončila bojová cesta Jozefa Špitála. Krátko pred jeho 24. narodeninami - 12. decembra 1945 ho prepustili v Levoči do zálohy. Za statočnú účasť v protifašistickom odboji mu udelili desiatky domácich i zahraničných vyznamenaní.

Najskôr sa zamestnal v Chemosvite ako robotník, no postupne popri práci absolvoval rozličné strojárské kurzy na zvýšenie kvalifikácie. Zo Svitu sa v roku 1961 presťahoval do Hnúšte, kde až do odchodu na starobný dôchodok pracoval som v Slovenských lučobných závodoch a pritom vchoval päť detí.

Taký bol osud jedného z hrdinov boja proti fašizmu, ktorý napriek ťažkému životnému osudu a dvojnásobnému zraneniu má veru tvrdý koreňok.

foto: archív autora

Jozef Špitál v rodinnom kruhu.

trávil rúbaním a zväžaním dreva. Tu strávili aj Vianoce a Nový rok 1944.

Z československého veľvyslanectva v Moskve ich navštívil Zdeněk Fierlinger a Marek Čulen, ktorí ich informovali o dohode so sovietskou stranou, podľa ktorej sa vytvára brigáda výsadkárov. Šiesteho januára ich transportovali do Jefremova, kde sa už formovala 2. čs. paradesantná brigáda na čele s veliteľom pplk. Vladimírom Přikrylom.

Začal sa skutočný výcvik, vrátane zoskokov z padákov. Každý ich musel absolvovať minimálne sedem. Celkove brigáda absolvovala vyše 13 500 zoskokov. Po ukončení výcviku, ktorý viedol aj a náčelník štábu kpt. Vilém Sacher sa parabrígada presunula do Proskurova, čo znamenalo že budú v dohľadnom čase nasadení na front.

„Červená armáda postupovala k našim hraniciam

Kľakli si a bozkávali rodnú pôdu

Odsun sa niekoľkokrát odďaľoval pre nepriazeň počasia. Príslušníci Wehrmachtu využili pri obrane priestory, ktoré predtým Slovenská armáda vybuodovala práve proti nim, ale zlyhaním veliteľov naše dve divízie Nemci rýchlo odzbrojili. Napokon sa sústredilo asi 1 500 príslušníkov brigády v okolí poľského Krosna, odtiaľ ich vzdušným mostom presúvali na letisko pri Sliachi.

„Naša skupina pristála na Troch duboch 7. októbra,“ spomína si s dojatím aj po 77 rokoch. „Všetci sme bozkávali rodnú zem.“

V Badíne vojenské jednotky reorganizovali a doplnili stavy. Jeho rota pod velením poručíka Jána Tótha sa peši presunula na obranné postavenie k Hronskému Svätému Krížu do dediny Jalná. Bola ako vymretá, no aj tak sa rozišli

vyhnúť priamemu zásahu. Podarilo sa mu to. Ušiel do lesa aj s rádiostanicou. Odnieslo si to zápästie, ktoré mal „ozdobené“ dvoma tržnými ranami. Ranení boli viacerí, no naďalej zvädzali obranné boje s fašistami postupujúcimi na Zvolen.

Bojovú cestu skončil v Brezne

Po potlačení SNP výsadkári prešli od 1. novembra k parti-

Bohatá sada vyznamenaní za bojové zásluhy Jozefa Špitála.

Veľvyslanec Baker: Slovensko sa posta

Martin Krno, Branislav Balogh

Ambasáda Veľkej Británie v Bratislave máva 11. novembra patronát nad pietnym aktom pri pomníku účastníkov protifašistického hnutia v zahraničí. Prečo? Pýtali sme sa veľvyslancu Nigela Bakera.

Pamätník na Šafárikovom námestí je dôležitou spomienkou na to, čo museli čs. veteráni na západnom fronte, slúžiaci v Britskom kráľovskom letectve (RAF) v severnej Afrike a v Európe počas 2. svetovej vojny obetovať za demokraciu. S mnohými z nich sa po návrate domov v rokoch 1948 až 1989 zaobchádzalo veľmi zle a na úlohu, ktorú zohrali, sa cielene zabúdalo.

Ako prebieha Medzinárodný deň vojenských veteránov vo Veľkej Británii?

Vtedy intenzívne myslíme na všetkých, ktorí položili život za vlasť v dvoch svetových vojnách a vo vojnových konfliktoch, ktoré nasledovali. Od Dňa prímeria z 11. novembra 1918 si ich pripomíname pravidelne. Nosíme červené maky, ktoré pripravujú charity. Som veľmi rád, že sa stávajú symbolom aj na slovenských spomienkových akciách a minulú jeseň nimi vysvietili i Bratislavský hrad. Uvedomujeme si, že aj keď nás poslední statoční muži a ženy, vrátane Čechov a Slovákov, ktorí boli ochotní obetovať to najcennejšie v boji proti nacistickému Nemecku, opustia, pamiatka na ich činy tu zostáva. O to dôležitejšie je, aby sme zabezpečili, že ich príbehy budú poznať a chápať i ďalšie generácie.

mínáme pomníkmi, knihami, ale aj známymi filmami. Rola čs. pilotov je takisto dobre známa. Napríklad fakt, že Slovák Otto Smík patril medzi stíhacie esá, že generálmajor Ivan Schwarz bol súčasťou jednotky, ktorej bombardér Liberator potopil v Biskajskom zálive v roku 1943 nemeckú loď Alsterufer, alebo že vaši piloti sa zúčastnili na bojových letoch nad Normandiou v deň vyodenia Spojencov 6. júna 1944. V Spojenom kráľovstve sú dôležité pamätníky, ako napríklad Brookwoodsky cintorín neďaleko Londýna, kde sa spomienkové podujatie koná každý rok. Benešova exilová vláda zohrala dôležitú úlohu v organizovaní a verbovaní mužov do vojenských oddielov, ktoré slúžili pod britským velením, vrátane čs. obrnenej brigády v Líbyi a bombardovacích a leteckých jednotiek.

Pre nás v ťažkých časoch sa konzervatívny premiér Neville Chamberlain o ČSR vyjadril ako o štáte, ktorý Briti nepoznajú. Zmenilo sa to po operácii Antropoid, na ktorú sa aktéri chystali práve v Británii?

Mnoho Britov v roku 1938 hlboko nesúhlasilo s Chamberlainom, nevynímajúc Winstona Churchilla, Anthonyho Edena či veľkého podporovateľa Čes-

čik a Jan Kubiš, viedla k smrti Reinharda Heydricha, jedného z najkrutejších Hitlerových podporovateľov. Bolo mi čťou tento rok navštíviť Gabčíkovu rodnú obec Poluvsie pri Žiline a položiť tam na jeho počesť veniec. V dnešných časoch sú britské ozbrojené sily hrdé na to, že ako spojenci v NATO a partneri v OSN slúžia spoločne so slovenskými kolegami v misiách chrániacich mier a demokraciu.

Aké ďalšie aktivity v súvislosti so zachovaním pamäte národov na udalosti 2. svetovej vojny váš zastupiteľský úrad organizuje?

Pripomínať si statočné skutky našich predkov považujem za svoju dôležitú povinnosť. Vráťane faktu, že Veľká Británia zohrala významnú úlohu pri očistení Európy od nacistickej tyranie. Britské jednotky sa zapojili do SNP, do mnohých ďalších tajných operácií naprieč okupovanou Európou, do oslobodzovania veľkej časti starého kontinentu, RAF uskutočnilo tisíce bombardovacích náletov na nepriateľské ciele. Viacero pomníkov, napríklad v Čunove a Radaticiach na východe Slovenska pripomínajú hrdinstvo tých čias. Sme jediným štátom, ktorý vypláca dôchodky vdovám po zahraničných veteránoch britských jednotiek. Už ich nie je mnoho, no my sme radi, že aspoň takto môžeme oceniť ich príspevok Spojenému kráľovstvu, Československu a slobode.

Váša manželka je Slovenka. Pomáha vám zorientovať sa v našich niekedy zapletených dejinných súvislostiach?

Máte pravdu, Slovensko má zložitú históriu, ktorá si zaslúži dôkladné preštudovanie. Ako historik sa vždy usilujem porozumieť, čo sa skutočne stalo, a pozeráť sa aj poza slogany a propagandu. V rokoch 1993 až 1996 som tu pôsobil a odvtedy som sa sem veľakrát vrátil, veď tu mám rodinu. Pomohlo mi to pochopiť, že sa nedá hovoriť len o jednej slovenskej histórii, pretože krajina ich má množstvo: históriu jazyka, rôznych národností, miest a obcí, rozličných identít.

Nedávno ste zavítali do Polomky, kde stojí pomník príslušníkom britských a amerických špeciálnych síl, ktorí prišli podporiť SNP. Ako hodnotíte s odstupom význam Povstania?

Išlo o kritický moment moderných dejín Slovenska.

Britský veľvyslanec pred pamätnou chatou nad Polomkou v júli 2021.

V roku 1994 prebiehala diskusia o tom, či by sa predstavitelia jednotlivých štátov mali zúčastniť na oslavách 50. výročia vyodenia v Normandii. Rozhodlo sa, že budú pozvaní iba Spojenci z 2. svetovej vojny. Hoci Slovenský štát bol satelitom nacistického Nemecka, prezidenta Michala Kováča zaradili medzi hostí. Bolo to práve pre SNP, do ktorého sa zapojili mnohí významní predstavitelia, napríklad guvernér Národnej Banky Imrich Karvaš, a dôstojníci slovenskej armády, vďaka ktorým sa váš ľud postavil na stranu Spojencov.

Spojené kráľovstvo nepodporovalo Povstanie len prostredníctvom vyslania špeciálnych jednotiek, mužov z operácie Daves a židovských pracovníkov britskej spravodajskej služby, akou bola Chaviva Reiková pochádzajúca z Gemera. Poskytovalo tiež podporu v plánovaní či logistike vyšších veliteľov, nevynímajúc generálov Rudolfa Viesta a Jána Goliana. Neuspeli v oblasti vojenských cieľov, no Slovensko to postavilo na správnu stranu histórie.

Nedávno ste navštívili Múzeum SNP. Máte obdobnú inštitúciu venovanú boju proti fašizmu?

Vystavené exponáty v Banskej Bystrici, vrátane novej audio-vizuálnej časti na prízemí, ktorá Povstanie zasadzuje do kontextu a dobovými zvukmi ho oživuje najmä pre mladé generácie, na mňa hlboko za-

pôsobili. Môjmu 12-ročnému synovi sa niektoré časti výstavy zdali veľmi dojímavé a páčila sa nám živá diskusia o práci múzea s tamojšími kurátormi. Aj my máme viacero podobných inštitúcií, vrátane Imperial War Museum v Londýne a jeho satelitných expozícií, napríklad Air Force Museum v Duxforde. Rovnako ako Múzeum SNP tie naše vystavujú nielen predmety, no interpretujú aj historický výskum. Tým prispievajú k tomu, že chápanie 2. svetovej vojny zostáva relevantné a živé i v súčasnosti.

Na Slovensku sa v posledných dvoch desaťročiach stretávame s nárastom pravicového extrémizmu. Má podobnú skúsenosť i Veľká Británia?

Ide o veľmi znepokojivý fenomén v celej Európe. Nevyneme sa mu ani u nás, ale menej ho zažívame v národnej politike, keďže systém volebných obvodov mu nedáva priestor. Extrémistické strany používajú dezinformácie a prekrúcanie faktov na to, aby prilákali voličov. Ťažia najmä zo sklamaní občanov. Tí, čo veria v demokraciu, by mali presadzovať hodnoty, ktoré zabezpečia, že naše štátne inštitúcie budú pracovať pre ľudí a dokazovať to v duchu, ako to povedal Churchill: „Hovorí sa, že demokracia je najhorší spôsob vlády... Okrem všetkých ostatných, ktoré ľudstvo z času na čas skúša.“

Pomník príslušníkom americkej a britskej misie v Polomke.

V rokoch 1939 až 1945 poskytla Británia viacerým krajinám svoju pôdu na prípravu do ozbrojeného zápasu proti spoločnému nepriateľovi. Okrem iných aj Československu. Vedia o tom dnešní Briti?

Azda najväčším kontingentom pilotov z iných krajín bojujúcich v Bitke o Britániu boli Poliaci. Ich statočnosť si pripo-

koslovenska Roberta Seton-Watsona. Už v roku 1919 náš premiér David Lloyd George napísal prezidentovi T. G. Masarykovi: „Váš národ poskytol Rusku a Spojencom v boji za oslobodenie sveta od despotizmu neoceniteľnú službu.“ Operácia Antropoid, naplánovaná a riadená od nás, predstavovala duch odporu ČSR a vďaka odvahe ľudí, ako bol Jozef Gab-

Pravica na správnu stranu

Pravicoví extrémisti najčastejšie oslovujú mladých ľudí, ktorí nepoznajú históriu. Čo by bolo podľa vás najefektívnejším liekom na tieto nebezpečné tendencie?

Dejepis považujem za jeden z najdôležitejších školských predmetov z hľadiska toho, ako sa vyučuje a čo naučí nastupujúcu generáciu. Každá vláda by mala venovať osobitnú pozornosť výučbe histórie, spôsobu, ktorým dokáže posilniť

a podporiť občianske a národné hodnoty. Dejepis môže byť nástrojom na vzdelávanie detí v kritickom myslení a schopnosti rozlišovať medzi rozličnými verziami udalostí, medzi faktami a fikciami. Žiaci sa potrebujú naučiť vysloviť aj pochybnosti prostredníctvom skutočného dialógu medzi minulosťou a prítomnosťou. Moderná európska výučba dejín vyžaduje aktuálne a dobre overené zdroje, ktoré poskytujú rôzne uhly pohľadu a perspektívy.

Dejiny minulého storočia môžu byť kontroverzné, no školáci by mali prísť do kontaktu s týmito protichodnými pohľadmi, nesmú sa dať manipulovať prostredníctvom legiend, mýtov a obmedzených interpretácií. Diskusie a názorová rôznorodosť sú užitočnými nástrojmi pri výučbe dejín v porovnaní so snahou o poskytnutie jedinej verzie pravdy, čo bol často spôsob výučby dejepisu v totalitných a autokratických režimoch.

foto: Velvyslanectvo V. Británie

Nigel Baker pred pomníkom Jozefa Gabčíka v jeho rodnej obci Poluvsie.

Ako sa stal 29. august štátnym sviatkom a prečo

(Dokončenie zo str. 1)

S ňou prišli pokusy rehabilitovať, ba až glorifikovať Jozefa Tisu, bagatelizovať slovenskú zodpovednosť za holokaust, zdiskreditovať SNP ako historickú udalosť a nadviazať novú SR na tradíciu vojnovéj farskej republiky, ako ju nazval Dominik Tatarka. Objavili sa požiadavky na prehodnotenie procesu s Tisom pred Národným súdom. František Vnuk vyvolal doslova škandál rozhovorom pre Literárny týždenník v apríli 1990.

Avšak nielen emigrantskí historici chválili Tisa a kritizovali SNP. Urobil tak v jednej prednáške aj člen Slovenského snemu Pavol Čarnogurský. Táto tendencia vzrástla po voľbách v roku 1990 v súvislosti s odhalením pamätnej tabule Tisovi v Bánovciach nad Bebravou za prítomnosti katolíckeho disiden-

ta kardinála Korca. Slovenskí kresťanskí demokrati a niektorí ľudia zo SNS Tisa obhajovali podobnými argumentmi ako ľudia emigranti. Žiadali oddeliť jeho zodpovednosť za Slovenský štát od jeho prínosu pre národ. Robili z neho martýra slovenskej a katolíckej veci. Objavovali sa požiadavky na jeho svätorečenie. Vyzeralo to, že katolícka hierarchia a kresťanskí demokrati sa nezriekli ľudáckeho odkazu.

Odpoveď slovenských historikov

Uvedomovali sme si, že nikto z politikov nemôže za slovenských profesionálnych historikov zviest' zápas s mýtmi o Tisovi, vojnovéj SR a slovenskom holokauste, ktoré šíri amatérski historici z emigrácie i niektorí domáci publicisti. Bol to zápas o pre-

konanie rozšírenej predstavy, že slobodné historické bádanie znamená zmenu znamienok, čo bolo predtým kladné, musí byť dnes záporné a naopak, že nič nie je nesporné, že všetko sa musí prebádať a interpretovať odznovu.

Najmä Historický ústav SAV a Múzeum SNP zohrali na tomto poli obrovskú a nedocenenú úlohu, osobitne čo sa týka zdokumentovania holokaustu na Slovensku, vyvrátenia a korekcie nepresností a ideologických stereotypov pri výklade obdobia vojnovéj SR a vydávania dokumentov a pamätí. Na vedeckých konferenciách sa stále jasnejšie ukazovalo, že argumentácia kvalifikovaných slovenských historikov je oveľa presvedčivejšia než to, čo predkladajú M. Ďurica, F. Vnuk a ich epigóni. Verejná mienka sa jednoznačne priklonila na stranu akademických historikov.

i žurnalistami i počas návštev v zahraničí. Tiso bol symbolom všetkého zlého na Slovensku a príklon k nemu sa nezriedka pripisoval Slovákom ako takým.

KDH za každú cenu proti

Napriek húževnatému odporu najmä KDH, SNR schválila nový štátny sviatok 89 hlasmi. Na tvrdenie poslanca KDH Antona Neuwirtha, že Povstaním sa začala tragédia slovenského národa, že to bol čierny deň, odpovedal Pavol Kanis otázkou: „Môže pán poslanec Neuwirth uviesť, aké slovenské jednotky bojovali proti Slovenskému národnému povstaniu? Boli to len pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy a nemecké vojsko. Žiadna iná slovenská jednotka proti Povstaniu nebojovala.“

Počas vlády J. Moravčíka v r. 1994 bol Kanis ministrom obra-

ny a vláda mu uložila povinnosť organizovať oslavy 50. výročia SNP. V Banskej Bystrici sa na nich spontánne a s nadšením zúčastnili desaťtisíce ľudí a niekoľko prezidentov, predsedov parlamentov, premiérov a ministrov zahraničných vecí zo štátov, ktorých občania bojovali v SNP. Aj zahraničie sa presvedčilo, že čerstvo samostatná republika sa jednoznačne hlási k princípom slobody a demokracie a nebude sa v ničom viazať na dedičstvo fašistickej SR. To Slovensku definitívne otvorilo dvere aj pre neskoršiu akceptáciu v EÚ.

Po roku 1994 už útoky na SNP nemajú šancu. Spochybňovanie Povstania je spochybňovaním novodobých dejín slovenského národa a jeho demokratickej štátnosti, ktorá je realizáciou štátoprávneho programu SNP.

Potreba politickej reakcie

Bolo však treba reagovať aj politicky. Ľudácky tlak prišiel v citlivej atmosfére úsilia o prebudovanie federácie na autentickejšiu. Slovenská verejnosť brala dobudovanie slovenskej štátnosti prijatím národnej ústavy a štátnych symbolov ako základu nápravy federácie oveľa vážnejšie, než pristupovala česká verejnosť k českej štátnosti. To o. i. spôsobilo, že slovenské požiadavky sa pričasto paušálne a zjednodušene označovali za prejav nacionalizmu, xenofóbie, separatizmu či dokonca neofašizmu, za úsilie o návrat k vojnovéj republike, k Tisovmu odkazu, za nový pokus „vraziť Čechom nôž do chrbta“.

Ba čo viac, slovenské úsilie o „narovnanie“ federácie sa aj v zahraničí vnímalo ako využitie demokratických pomerov pre návrat k tradícii fašistického štátu, ktorý vznikol z vôle Hitlera, ktorý bol vernými spojencami Tretej ríše až do jej trpkého konca a ktorého predstaviteľia zastávali a prakticky uskutočňovali politiku rasovej nenávisťi. Sám som to intenzívne pociťoval v komunikácii so západnými diplomatmi

Tradícia národná a európska zároveň

Peter Weiss

Po prijatí Ústavy SR, na príprave a schválení ktorej sa SDL zásadným spôsobom podieľala, znovu prišiel čas, aby sme nastolili otázku vyhlásenia 29. augusta za štátny sviatok. Aby sme stanovili takú štátnu tradíciu osamostatňujúcej sa SR, ktorá by bola tak národná, ako aj európska.

SNP bolo prihlásením sa Slovákov a bojovníkov z ďalších 34 národov k veľkej protifašistickej koalícii vedenej ZSSR, USA a Veľkou Britániou. Bolo odmietnutím totalitného režimu založeného na vodcovskom princípe, ktorý prijal a uplatňoval norimberskú rasovú legislatívu a poslal vyše 60 tisíc slovenských Židov do nacistických koncentračných táborov na smrť. Predstavovalo pozitívnu občiansko politickú tradíciu zrodilo sa na základe konsenzu

odlišných, ba priam protikladných politických strán v mene nadradeného národného záujmu a schopnosti ich dohody na spoločnej politickej akcii.

Povstanie predstavovalo tradíciu vojenskú: statočný boj proti presile, ku ktorej sa mohli bez akýchkoľvek rozpakov hlásiť ozbrojené sily demokratickej SR. Predstavovalo tiež tradíciu štátoprávnu: odmietlo politickú ideológiu čechoslovakizmu a obnovu ČSR ako unitárneho štátu, presadilo princíp rovný s rovným, vrátane práva na zriadenie samostatných slovenských orgánov verejnej moci a smerovanie k federatívnejmu usporiadaniu Československa. Bola to teda pozitívna a nespochybiteľná tradícia, vhodná pre SR vstupujúcu na medzinárodnú scénu ako nezávislý a samostatný subjekt medzinárodného práva.

Prečo Francúzi vstúpili

V SNP bojovali dve stovky Francúzov, pritom vyše 50 sa ich domov už nikdy nevrátilo. Ako to, že sa začlenili do slovenského protifašistického hnutia? Čo sa zachová z ich odkazu pre budúce generácie? Na to sa usiluje odpovedať v príspevku napísanom pre *Bojovník* profesor ALAIN SOUBIGOU.

Keď uvažujeme o situácii na Slovensku v predvečer druhej svetovej vojny, môžeme krajinu pod Tatrami rozdeliť na tri časti. Na tú, čo ukradli Maďari na juhu a východe, na to, čo uchmatli Poliaci na severe a čo Nemci na západe. Zvyšok tvorilo takzvané samostatné Slovensko monseigneuru Jozefa Tisu.

Stalo sa to najmä na základe kompromitujúceho dorozumenia vodcu HSĽS s Adolfom Hitlerom ohľadom likvidácie 70-tisíc slovenských Židov. Súčasne sa však postupne rodilo jedno z najsilnejších hnutí proti nemeckému nacizmu v strednej Európe. Čosi podobné sa vyskytlo už len v Poľsku a Južoslávii.

li, pretože na slovenskom území nepáchali nič zakázané, alebo sami utiekli z väzenia. Keď prišli až do Maďarska, mysleli si, že sa odtiaľ budú môcť vrátiť do vlasti a tam bojovať proti nacistickým okupantom.

Cesta im trvala niekoľko mesiacov. Maďari ich umiestnili v tábore, v ktorom pracovali francúzski zajatci. pochopili, že sa domov len tak ľahko nedostanú. Preto začali hľadať spôsob, ako sa postaviť so zbraňou v ruke proti Nemcom priamo v strednej Európe. Dozvedeli sa, že na to sa ponúkajú lepšie podmienky na Slovensku, najmä z geografických dôvodov. Tam boli hory a hlboké lesy...

Detva, október 1944, zľava pplk. Forestier, por. Geyssely, pplk. de Lannurien, tlmočník prof. Jeršov, plk. Veličko, por. Lehmann a pplk. Gorlač z hlavného štabu.

Začalo sa to útekmi z zajatia

Po niekoľkých márných pokusoch sa 6. júla 1942 dvom absolventom najprestížnejšej francúzskej vojenskej akadémie Saint-Cyr podarilo zdupkať z nemeckého zajateckého tábora Oflagu VIII G v Dolnom Sliezsku. Išlo o poručíkov Georges Barazera de Lannurien (16. 12. 1915 – 1. 3. 1988) a Michela Bourela de la Roncière (11. 11. 1918 – 30. 9. 2006).

Obaja pochádzali zo starých rodín nižšej bretónskej šľachty, preto ich charakterizovala húževnatosť a tvrdohlavosť. Mali 27, respektíve 24 rokov a spájala ich spoločná myšlienka: bojovať proti Nemcom. V tom ich nič nemohlo zastaviť, hoci oveľa neskôr de Lannurien uznal, že „niekedy nevedomosť znamená odvahu“.

Z okupovaného Poľska pricestovali tajne na Slovensko. Niekoľkokrát stretli roľníkov, ktorí im pomohli, a tiež žandárov, ktorí ich zatkli. Tí ich buď prepusti-

Zjednotila ich nezmieriiteľnosť s nacizmom

Obaja poručíci začali okolo seba zhromažďovať desiatky rodákov, ktorých fašisti zajali v Maďarsku, Rakúsku a na Slovensku. Ďalší prichádzali z Poľska, z Protektorátu Čiech a Moravy a tiež takí, čo utiekli z Francúzska, aby sa vyhli nasadeniu na nútené práce pre Tretiu ríšu.

Títo muži predstavovali celé spektrum vtedajšieho Francúzska, a to z hľadiska politického, profesijného, náboženského, regionálneho i podľa veku. Mali už vojenské skúsenosti, niektorí boli profesionálni vojaci. De Lannurien sprevádzal postupne niekoľko dvojíc krajanov vďaka spolupráci miestnych obyvateľov až na sever Slovenska, kde sieť odbojárov už bola dosť silná a pripravovala sa na ozbrojené vystúpenie. Trvalo však ešte niekoľko mesiacov, kým sa skoorodinovali so Sovietmi, ktorí podľa plánov Spojencov mali oslobodiť Slovensko.

Francúzi sa sústredili v Kantorskej doline pri Sklabini. Keď sa 28. augusta 1944 zapojili do prvého otvoreného boja, bolo ich 99, o päť dní na to už 145. Na konci októbra dosiahli maximálny počet – 197. Zväčša išlo o mladých mužov, no boli medzi nimi i starší dôstojníci.

Rozkaz generála de Gaulla

De Lannurien sa skoorodinoval s odbojom, ktorý vtedy vojensky viedol plukovník, neskôr povýšený na brigádneho generála, Ján Golian (1906-1945), osobne aj so sovietskym veliteľom Piotrom Alexejevičom Veličkom. Celé leto Moskva posielala na Slovensko parašutistov, vojenský materiál, zbrane, muníciu, vysielacky atď. Veľmi rýchlo sa dočkali rozkazu od generála Charlesa de Gaulla, že de Lannurien bude veliteľom francúzskej jednotky, pretože bolo zrejmé, že ide o najsilnejšiu osobnosť i v porovnaní so staršími dôstojníkmi. Z Londýna prišlo aj jeho povýšenie do hodnosti podplukovníka. De Lannurien 12. augusta sformoval bojovú rotu, ktorú nazvali Rota Foch. Po niekoľkých dňoch ju pričlenili k Prvej čs. partizánskej brigáde M. R. Štefánika.

Dostali rozkaz, aby sa premiestnili do priestoru Žilina - Martin. Chýbalo im všetko: jedlo, materiál, zbrane, munícia, vojenská obuv, uniformy... Ale Francúzi pod vedením de Lannuriena boli disciplinovaní, stavali stany a baraky v horách. Prípravy na Slovenské národné povstanie nabrali na obrátkach.

Strategické miesto

Všetko sa urýchlilo, keď Wehrmacht na základe požiadavky Jozefa Tisu prekročil slovenské hranice, aby zničil sieť tisícok odbojárov, ktorých malo pod kontrolou vojenské ústredie v Banskej Bystrici.

Francúzi mali udržať Strečniansku úžinu. Prečo práve ju? Pohľad na mapu s tiesňavou rieky Váh vysvetľuje tento plán

z hľadiska taktiky a stratégie. Už v stredoveku feudálni páni poznali taktické výhody tohto údolia, ktoré kontroluje prístup na stredné Slovensko. V 13. storočí dali postaviť hrad nad dedinou Strečno.

Za ním sú hory, kadiaľ nevedú cesty, iba jediná pod hradnou skalou pozdĺž brehu Váhu. Hrad zohrával kľúčovú úlohu. V mierovom období jeho páni vyberali dane od obchodníkov, či už sa viezli na vozoch po ceste alebo v loďkách po rieke. V 70. rokoch 19. storočia tadiaľ vybudovali železničnú trať.

ALAIN SOUBIGOU (1965)

Vyštudoval v roku 1990 históriu na Ecole Normale Supérieure vo Fontenay-St-Cloud (vysoké školy humanitného smeru). Neskôr obhájil doktorský titul na parížskej univerzite Sorbonne a Vysoké školy ekonomickej v Prahe (1999). Po rokoch bádania v archívoch uverejnil životopis T. G. Masaryka (vyšiel vo francúzštine r. 2002; v češtine r. 2004) a Dejiny strednej Európy v XX. storočí (2017). Od roku 2003 učí na Sorbonne a je hosťujúcim profesorom na ďalších siedmich univerzitách, vrátane v Bratislave a Banskej Bystrici.

Krvavé boje v Strečnianskej tiesňave

Francúzski dobrovoľníci dostali úlohu kontrolovať strategické údolie, aby zabrzdlí pochod Wehrmachtu. Koncom augusta sa tam premiestnili na nákladniakoch. Vzápätí nemecké stredné tanky - panzery vstúpili do tiesňavy.

Bitka o Strečno sa rozbehla 31. augusta. Francúzi držali pozície v zátokách Váhu, ktorú udržali štyri dni. Nemali dosť zbraní, chýbali im predovšetkým protitankové delá. Utrpeli značné straty, zahynulo ich 56, až kým sa 4. septembra de Lannurien nerozhodol pre ústup, aby nepriateľ jeho rotu totálne nezničil. V tomto bojovom sektore však zostali do polovice septembra, ale rozdiel síl

obom chutil tvrdý alkohol. Bretónci sú v tomto odbore povestní a podľa slov svedkov sa zdá, že v pretekoch s vodkou si de Lannurien udržoval voči Veličkovi silnú pozíciu.

Anabáza cez hory na východ

Prvé uznanie zo svojej vlasti zažili 9. decembra 1944, keď generál de Gaulle vyhlásil, že bojovníci z Brigády M. R. Štefánika patria pod francúzsku armádu a udelil im za to kolektívny vojenský kríž.

Slovenského obyvateľstvo Francúzov všade nadšene vítalo. Keď sa na konci októbra povstalecký front zrútil pod sústredným tlakom Wehrmachtu a Hlinkovej gardy, podplukovník vydal rozkaz asi 150 Francúzom, ktorí zostali nažive, na ústup do Nízkyh Tatier v oblasti Magurky a Iľanovskej doliny.

Situácia sa nebezpečne vyostřila. Generál Vlasta a Golian nacisti zajali a odviekli na vypočúvanie do Bratislavy a neskôr do Nemecka. Posledný Lannurienov rozkaz znel, aby sa jeho spolubojovníci rozdelili do malých skupín po troch štyroch chlapoch, aby čo najviac zmenšili riziko stretu s príslušníkmi SS a Pohotovostných oddielov HG a tiež aby si neznepriatelili domáce obyvateľstvo pri zháňaní jedla.

Francúzski partizáni na Strečne.

do Povstania?

Francúzski účastníci SNP zľava Roger Naël, Claude Diudier, René Baudru a Raymond Vie na oslavách 60. výročia 26. augusta 2004 na Slovensku.

Jednotka francúzskych dobrovoľníkov v Martine.

Bojovali do oslobodenia

Mnohí sa zachránili v opustených ovčiarniach. Zima však bola strašná, udreli silné mrazy, partizáni trpeli hladom, no opäť sa dočkali pomoci od Slovákov. Niekoľkých však gardisti so psami vystopovali, potom ich mučili a zavraždili vo vápenke v Nemeckej.

De Lannurienovi po bojoch s protipartizánskymi oddielmi

zostal len oddiel s desiatimi mužmi. Nemali čerstvé správy z východného frontu, no keď začuli kaťuše, zase zobrali zbraň do rúk a v marci 1945 sem-tam zaútočili proti Wehrmachtu, pripravovali sabotážne akcie. Tí, čo prežili, dostali v máji rozkaz k demobilizácii. Vracali sa domov najmä cez Maďarsko a Rumunsko. Väčšinu ich privítali vo vlasti v lete 1945.

Plk. Georges Barazer de Lannurien so slovenskou partizánkou po dekorovaní pamätnou medailou na oslavách 1. výročia SNP 29. augusta 1945.

Prvá kniha vo francúzštine o Rote Foch vyšla v roku 1986. Autorom bol vtedajší minister zahraničných vecí ČSSR Bohuš Chňoupek. Druhá, vedecká kniha vyšla v roku 2004 od Miroslava Kovárika, ktorý študoval históriu na parížskej Sorbonne.

Pred vyše rokom zomrel posledný

Zatiaľ poslednou publikáciou (v druhom vydaní r. 2012) sú memoáre jedného z francúzskych odbojárov a prezidenta Spolku bývalých bojovníkov na Slovensku Jeana Boyera (1922 - 2019). Ešte sme ho privítali na konferencii, ktorú sme usporiadali v Paríži v novembri 2014 v spolupráci s vedením Múzea SNP.

Najmladší a posledný žijúci Francúz bojujúci v SNP bol Bretónec Roger Naël, ktorý v slovenských horách oslávil svoje 20. narodeniny. V septembri 2017 mu prezident Slovenskej republiky udelil štátne vyznamenanie Rad bieleho dvojkríža. Čestný občan obce Strečno definitívne odišiel ako 96-ročný 14. apríla 2020.

Celkovo v Rote Foch pôsobilo okolo 200 dobrovoľníkov. Počet nie je úplne presný, lebo v týchto jednotkách boli zaradení aj niekoľkí Belgičania. V úvode článku som položil otázku: Prečo dve stovky Francúzov bojovali tak ďaleko od svojej vlasti?

Odpoveď znie: Čiastočne náhodou, čiastočne preto, lebo pevne stáli na pozíciách antifasizmu, čiastočne preto, lebo sa na Slovensku dočkali vreľého privítania. Ešte aj tohto roku môžem ako historik tento posledný dôvod potvrdiť. Áno, privítanie na Slovensku je vždy výnimočné.

(Medzititulky redakcia Bojovník)
foto: archív autora a redakcia Bojovník

Mohyla na vršku Zvonica

Obelisk zo slovenského mramoru - spišského travertínu na vršku Zvonica.

Martin Krno

Po vojne Slováci na znak úcty k obetiam francúzskych odbojárov postavili mohylu na mieste, kde ich najviac padlo – pri Strečne. Stojí na vršku Zvonica, ktorý vidieť zďaleka v údolí Váhu. Schodisko je monumentálne, pripomína Propyleje vedúce na aténsku Akropolu. Hore sa vypína obelisk, pod ním stéla s vytesanými menami 56 Francúzov, ktorí obetovali za slobodu Slovenska to najcennejšie.

Pamätník z bieleho spišského travertínu, ktorého autormi sú akademickí sochári Ladislav Snopek a Ladislav Beisetzer, slávnostne odhalili na 12. výročie SNP 29. augusta 1956. Pod ním sa nachádza krypta, v nej uložili telesné pozostatky 24 francúzskych partizánov, ktorí prišli v bojoch o život. Za národnú kultúrnu pamiatku objekt vyhlásili v novembri 1963.

Každý rok sa tu koná okolo 28. augusta (dátum prvej bojovej akcie) spomienková oslava za účasti francúzskeho veľvyslancu a slovenských predstaviteľov. Vence sú uvité z modrých, bielych a červených kvetov, ktoré sú farbami zástav oboch našich štátov. Na niekoľkých ďalších miestach sú tiež pamätné tabule, napríklad na

Obecnom úrade v Sklabini je plaketa s podobizňou de Lannuriena od akademického sochára Štefan Pelikán z roku 2005. Podplukovník má svoju ulicu a tabuľu aj v rodnom meste Roscoff v Bretónsku.

Zoznam padlých Francúzov na mohyle pod Strečnom.

Dohoda o spolupráci

Jozef Mravík, predseda ZO SZPB v Partizánskom

V polovici júla uzavrel ObIV SZPB Prievidza a Oblastný Klub vojenských výsadkárov (KVV) SR B. Bystrica dohodu o vzájomnej spolupráci. Cieľom je pozitívna prezentácia nášho zväzu a KVV SR, podpora národných a vojenských tradícií spolupráca pri organizovaní spomienkových podujatí, pietnych aktov a ďalšie aktivity k výročiam SNP, ku Dňu hrdinov Karpatsko-duklianskej operácie, Dňu víťazstva nad fašizmom a oslobodenia obcí a miest.

Oblastný Klub vojenských veteránov parašutizmu B. Bystrica združuje členov z okresov Z. Moravce, Nitra, N. Zámky, R. Sobota, Lučenec, V. Krtíš, Zvolen a Partizánske.

Na výročnej členskej schôdzi Obl. KVV SR som odovzdal členský preukaz SZPB jeho predsedovi Vladimírovi Kavickému. Klubu pribudla i jedna členka z Partizánskeho a jeho členovia sa dohodli na účasti na oslavách SNP v Kališti, Skýcove, na letisku Zolná, na Poľane, v Trnavej Hore – Borcova lúka a na septembrovom Michalovskom dni na letisku Malé Bielice.

Dohodu podpísali Vladimír Kavický a Jozef Mravík. foto: archív autora

Stretnutie s jubilantmi

Jaroslav Švábenský

ZO SZPB Detva každý rok organizuje stretnutie s jubilantmi. Viani sme ho kvôli epidémii uskutočniť nemohli. A keďže naši jubilanti sa cítili ukřivdení, stretnutie s jubilantmi za rok 2020 sa uskutočnilo 21. júna 2021.

V priestoroch Denného centra č. 4 v Detve obetavé členky výboru našej ZO pod vedením Jána Chebeňa pripravili výborný obed. Predseda ZO Július Fe-

ješ pozdravil jubilantov, zaželel im všetko dobré a hlavne veľa zdravia do ďalšej práce pre náš zväz. Po informáciách o aktivitách zväzu i našej ZO sa rozprú-

dila neformálna diskusia o zlepšení našej činnosti. Za sprievodu harmoniky si jubilanti schuti zapievali ľudovky, takže sa nikomu ani nechcelo ísť domov.

Vlajajší jubilanti ZO SZPB v Detve.

foto: autor

Dve nové expozície

Martin Krno

Po takmer dvojročnej pauze kvôli epidémii sa členovia bratislavskej organizácie SZPB vybrali na poznávací zájazd. Navštívili sme dve nové muzeálne expozície.

Záverečnú časť Stálej expozície Múzea holokaustu v Seredi, barak číslo 2, slávnostne otvorili ešte 11. februára 2020 pri príležitosti 75. výročia oslobodenia nacistického tábora smrti - Auschwitzu Červenou armádou.

Silné emócie

Venuje sa pracovným táborom, strediskám a getám, ktoré boli počas druhej svetovej vojny roztrúsené po Slovensku, ako aj perzekúciám proti Židom. Súčasťou prehliadky sa stala spomienková miestnosť, v ktorej si návštevník môže vypočuť mená deportovaných zväčša do

Nemcami okupovaného Poľska.

Aj ostatné štyri baraky Múzeum židovskej kultúry pri SNM v Bratislave priebežne dopĺňa novými exponátmi, videozáznamami a aktuálnymi výstavami. To spolu s tradične fundovaným sprevádzaním lektorov prispieva k spokojnosti návštevníkov. Ostáva nám veriť, že v nasledujúcom školskom roku sa odbojárom podarí obnoviť patronáty nad poznávacími exkurziami žiakov do Serede.

Takmer 800 exponátov

Vo Vojenskom historickom múzeu na piešťanskom letisku

otvorili novú expozíciu 7. mája 2021. Vystavujú v nej vyše 300 malorozmerných predmetov, o. i. historické uniformy, ručné zbrane či vyznamenania od meruôsmych rokov, cez prvý a druhý odboj až po súčasnosť.

Samozrejme, ťažisko tejto filiálky VHÚ spočíva v pol tisícovke veľkorozmerných exponátov umiestnených v bývalých hangároch, ale žiaľ, letecká technika na voľnom priestore očividne podlieha korózii.

Bez nadšenia by to nešlo

Sústrediť obrovské množstvo zbraní, z ktorých mnohé sú jedinečné, lebo ich nevyrobali hromadne, si vyžadovalo obrovské úsilie a nadšenie zainteresovaných. Tým skôr, keď si uvedomíme, že sa pri delení armádneho majetku po zániku ČSFR s muzeálnym dedičstvom vôbec nepočítalo, hoci

Turnaj o pohár kpt. Uhra

Vladimír Brezinský,

Simona Štepanovičová, tajomníčka ObIV SZPB Nové Mesto nad Váhom

Stalo sa tradíciou, že každý rok sa na lubinských kopaniciach koná futbalový turnaj o putovný pohár kpt. Miloša Uhra. Tento rok to už bolo po 59. krát. Aj takto si futbalová verejnosť pod Javorinou pripomína veliteľa partizánskeho hnutia v tomto kraji.

Na ihrisku TJ Kopanice Lubina sa predstavili mužstvá z okolia: Hrádok nad Váhom, Považany, TJ Hrachovista a domáci. Putovný pohár si odniesli futbalisti z Považian. Medzi divákmi tradične nechýbajú členovia SZPB, z ktorých viacerí boli ocenení pri príležitosti ich životných jubileí.

Tých najlepších na trávniku ocenil predseda ObIV Nové Mesto nad Váhom Kamil

Krištofík (na fotke tretí zľava) a odovzdal im aj hodnotné ceny. V príhovore pripomenul hrdinstvo kpt. Uhra i jeho spolupobojovníka a vzdal im hold. Zároveň pripomenul, že turnaj sa uskutočnil len 9 dní pred 107. výročím narodenia kpt. Uhra (27. júl). Účastníci si minútu ticha uctili pamiatku tých, ktorí nás v tomto roku opustili a boli s turnajom akýmkoľvek spôsobom spätí.

Účastníci turnaja o pohár kpt. Miloša Uhra.

foto: autor

Šport, tanec, spev

Pavol Pulík-Hreha, predseda ZO SZPB Zlatá Baňa - Sekčov

Po roku a pol sme 31. júla zorganizovali stretnutie členov a sympatizantov. Položením vencov k hlavnému pomníku v obci i k druhému v časti obce nazývanej Pusté pole sme si uctili bojovníkov v 2. sv. vojne. Našu obec gestapo vypálilo 8. 9. 1944.

Veniec pri pomníku „Útek z horiacej obce“ položili a sviečku zapálili deti našich sympatizantov, Barborka Vargová a Martinko Kováč. Ešte mladším účastníkom bol Mariánko Kováč, ktorý v ten deň oslávil 5. narodeniny.

Vo vynikajúcej atmosfére sme športovali, tancovali i spievali. A tiež sme si pochutili na guláši, ktorý uvaril náš podpredseda Rudolf Kováč s manželkou Kamilou. Podujatie sa vydarilo aj vďaka pomoci starostu Maroša Železnika.

takmer celé bolo dislokované v Česku.

Aj dnes treba obdivovať entuziazmus chlapov, ktorí tu robia sprievodcov len popri iných

pracovných povinnostiach s nedostatočným zázemím pre seba i hostí. Prajeme ministerstvu obrany, aby našlo pre svoje dve vojenské múzeá viac peňazí.

V počte Spravodlivých medzi národmi na obyvateľa patria Slováci medzi prvé národy sveta.

foto: autor

Milí priatelia, vážení členovia SZPB,

Slovenské národné povstanie, od ktorého uplynulo už 77 rokov, považujeme za najvýznamnejšiu udalosť a najodvážnejší čin nášho národa v jeho novodobých dejinách. My v strane SMER - SD sa k tejto svetlej udalosti našich dejín budeme vždy s hrdosťou hlásiť. SNP bolo dôkazom toho, že hoc nevelký národ, vieme sa postaviť na obranu základných ľudských hodnôt, aj proti obrovskej presile nepriateľa. Naši starí otcovia a staré mamy, ktorí si uvedomovali nesmiernu hodnotu slobody, sa vzopreli fašistickému zlu pričom riskovali to najcennejšie, čo mali, vlastné životy. Dva mesiace sa 60 000 vojakov spoločne s 18.000 partizánmi bránilo nemeckej presile. Nezabúdajme zároveň, že okrem nás, Slovákov, bojovali v SNP aj príslušníci viac ako tridsiatich národov a národností zo štyroch kontinentov. Vôľa slovenského obyvateľstva brániť svoju vlasť pred cudzou mocnosťou a ochota postaviť sa do boja za spravodlivosť a ľudské práva so zbraňou v ruke, je skutočnosť, na ktorú môžeme byť právom hrdý. Netreba zabudnúť, že išlo v historickom ponímaní o jeden z najväčších ozbrojených vystúpení voči nacistickým okupantom v tyle sovietsko-nemeckého frontu. Spomienka na SNP preto musí byť vnímaná ako dôležitý odkaz budúcim pokoleniam od tisícov odvážnych a hrdých ľudí, ktorí bojovali počas SNP za našu slobodu a mnohí z nich zaplatili aj cenu najväčšiu. Vďaka nim sa Slovensko stalo súčasťou koalície víťazných krajín druhej svetovej vojny a náš národ sa tak jasne prihlásil k antifašistickým, humanistickým a demokratickým hodnotám. SNP prinavrátilo nášmu národu dôstojnosť a česť. Hodnoty, za ktoré sa v národnom povstaní bojovalo, platia dodnes a musia platiť i naďalej. Preto je mimoriadne dôležité, aby sme pri spomienke na hrdinov zúčastnených v SNP nikdy nezabúdali na odkaz, ktorý nám zanechali.

Musíme tento odkaz chrániť a prenášať na ďalšie generácie. A nikdy nesmieme zabudnúť, že sloboda sa veľmi ťažko získava, ale veľmi ľahko sa dokáže stratiť. Chráňme si ju a nezabúdajme.

Robert Fico
predseda strany SMER - sociálna demokracia

„Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, ten jej nie je hoden.“

— Milan Rastislav Štefánik —

Slovensko sa vo svojej štátotvornej dobe v Európe objavilo len v nedávnej dobe. Pred niečo vyše 100 rokmi, by ste ho márne hľadali na akejkoľvek vtedajšej mape. Okrem zopár zanietovaných odborníkov v oblasti lingvistiky, či etnografie, boli Slováci za hranicami Uhorska v širšej európskej spoločnosti, neznámym pojmom. Mimo akéhokoľvek záujmu vtedajšej európskej kultúry, politiky a spoločnosti.

Náš národ sa formoval a rozvíjal takmer 1000 rokov v područí iných národov a ich štátov, najmä Uhorska. Podobne ako mnohé malé národy Európy, sme aj my, slovenský národ, museli dlho zápasíť o svoju slobodu. O svoje miesto medzi slobodnými národmi Európy. Tento zápas v tieni európskych mocností a vybičovaného nacionalizmu 19. storočia si bral veľké obete v generáciách slovenských vlastencov a inteligencie, ktorí napriek mimoriadne ťažkým podmienkam svojej doby dokázali zachovať a rozvíjať náš jazyk, vieru a kultúru. Táto veľká obeta osobností slovenského národa priniesla nasledujúcim generáciám v 20. storočí vytúženú slobodu, ktorá však musela byť vykúpená krvou v dvoch svetových vojnách. V tej prvej, ešte mnohí Slováci bojovali za záujmy cudzích mocností v zákopoch naprieč celou Európou a na jej sklonku dokonca aj v Ázii. Ich obeť umožnila vznik Československa, ktoré výrazne zlepšilo postavenie slovenského národa kultúrne, vzdelanostne či sociálne. V druhej svetovej vojne sa, žiaľ, Slovensko stalo nie subjektom, ale objektom medzinárodnej politiky. Objavilo sa na mape Európy, deformovanej fašistickou vojnovou politikou, ako objekt veľmocenských záujmov vtedajšieho hitlerovského Nemecka. Týmto vzdáním sa vlastnej suverenity, ktorá dočasne vyhovovala vojnovým pomerom najhoršieho vojnového konfliktu ľudských dejín, sa však slovenský národ nedal oklamať. Slovenským národným povstaním, do ktorého sa zapojili najširšie masy

slovenského národa, sme sa postavili so vztýčenou hlavou medzi slobodné národy Európy a dokázali sme, že sme rovnoprávny a suverénny národ Európy. Národ, ktorý dokáže bojovať za svoju slobodu. A tá nemôže byť vykúpená nikdy na úkor slobody iných národov a štátov. Týmto bojom za slobodnú Európu sme sa zaradili medzi víťazné národy a štáty druhej svetovej vojny.

Následné desaťročia naša spoločnosť dozrela natoľko, že na sklonku 20. storočia sa Slovensko stalo samostatným suverénnym štátom a rovnoprávnym subjektom medzinárodného spoločenstva, uznaným všetkými štátmi sveta. Navyše pokojnou a mierovou cestou sme sa pri vzniku Slovenska a rozdelení Česko-Slovenska stali vzorom pre iné národy a štáty sveta, ktoré sa napriek svojej vyspelosti, nedokázali vyhnúť krvavým konfliktom pri svojich štátoprávnych ambíciách s mnohými zbytočnými obeťami. Na začiatku 21. storočia sme sa úspešne etablovali do Európskych spoločenstiev a stali sme sa členom Európskej únie, spoločného projektu celej Európy, ktorá je v medzinárodnej politike a obchode partnerom najväčších svetových mocností.

Táto fascinujúca cesta nášho národa v 19. a 20. storočí z okraja európskej spoločnosti, do jeho centra, je úspešným príbehom, ktorý ukazuje vyspelosť a silu nášho národa. Napriek svojej malosti a mimoriadne ťažkým podmienkam sme sa dokázali presadiť a stať sa moderným slobodným suverénnym európskym štátom. Dnes tento príbeh našich predkov berieme ako samozrejmosť. Ako niečo prirodzené, čo sa odohralo v histórii tak, ako malo. Na konci augusta si pripomeniem 77. výročie Slovenského národného povstania a hneď na to 1. septembra deň Ústavy Slovenskej republiky. Podobne ako náš štát, berieme tieto historické mílniky ako samozrejmosť, rovnako tak vnímame našu slobodu. Generácie našich predkov o ňu zápasili a bojovali, my ju dnes vnímame ako prirodzenú súčasť našich životov.

Avšak tak, ako v živote človeka, ani v slovenskej, či európskej spoločnosti, nie je nič nemenné. Dnes sme svedkami doby v ktorej zápas o slobodu človeka, či našej spoločnosti, sociálne práva a hod-

noty prebieha rovnako, ako v nedávnej minulosti. Navyše, slovenská spoločnosť čelí pandémie, ktorá ukázala, že mnohé základné slobody a práva v našej spoločnosti, ktoré sme vnímali ako samozrejmé, môžu byť ohrozené tými, ktorí ich majú strážiť v demokratickej spoločnosti. Práve tými zástupcami nášho národa, ktorých sme si sami zvolili a očakávame od nich, že budú zodpovedne viesť náš štát v krízových časoch. Pretože vyspelosť človeka a národa sa ukazuje práve vtedy, keď musí čeliť kritickým okolnostiam, ktoré ukážu, aké má skutočné hodnoty a schopnosti. Náš národ a generácie jeho predstaviteľov to v ťažkých skúškach našich dejín ukázali mnohokrát. My dnes stavíme na ich odkaze a vďačíme im za to, že žijeme vo vlastnom suverénnom štáte, kde je najvyššia hodnota sloboda človeka, jeho ľudská dôstojnosť a sociálne práva. A ak sú ohrozené tieto základné princípy, je našou povinnosťou o ne bojovať a zaslúžiť si ich. Pretože ako povedala najvýznamnejšia osobnosť našich dejín, Milan Rastislav Štefánik: „Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, ten jej nie je hoden.“ A preto my, členovia strany SMER - sociálna demokracia, v duchu odkazu našich predkov, ktorý nám tu zanechali, sme pripravení vždy sa postaviť za hodnoty našej spoločnosti. Za slobodu, ľudskú dôstojnosť a sociálne práva každého občana Slovenska, ktoré súčasná vláda bezprecedentne potiera. Preto vás pozývame na výročie prijatia Ústavy Slovenskej republiky – 1. septembra o 16:00 na pokojné zhromaždenie do Košíc, pred Ústavný súd Slovenskej republiky.

Slovensko je dnes opäť na križovatkách svojich dejín a našou povinnosťou je opäť zaň zabojsť.

S úctou, strana SMER - SD
a jej členovia

- **Báhoň:** Elena Gubániová 75, Anton Hajko 75, František Braček 65, Darina Kramaričová 65, Eva Strážayová 65, Nadežda Popluhárová 60 a Eva Nošková 50 rokov.
- **Banská Bystrica – Radvaň:** Oľga Halgašová 85 a Mária Valachová 82 rokov.
- **Banská Bystrica – Rudlová:** Janka Klačková 82 rokov.
- **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Jozef Tokár 80 a Marcela Remiarová 75 rokov.
- **Bardejov:** Miron Host 75, Oľga Bibková 60, Jelizabeta Rohal'ová 80, Terézia Janíková 84, Peter Maňko 87, Gita Rentková 87, Ján Pavlišin 88, Milan Benka 80, Mária Soroková 75 a Michal Soroka 75 rokov.
- **Bernolákovo:** Mária Buchelová 92, Anna Ballayová 81, Mária Šimorová 82, Oľga Havrilová 75, Mária Zemanová 70 a Ľudmila Biskupičová 82 rokov.
- **Belá – Dulice:** Juraj Kollárik 91 a Zuzana Balková 87 rokov.
- **Bratislava č.3:** Mária Halašová 94 rokov.
- **Bratislava č.7:** Ján Repka 90 a Irena Engelhartová 81 rokov.
- **Bratislava č.18 – Karlova Ves:** Jarmila Šlauková 90 rokov.
- **Bratislava - Petržalka:** Anna Zaf'ková 70, Ing. Jozef Zaf'ko 70 a Zuzana Kosarová Dančová 45 rokov.
- **Bratislava č.20:** František Moravický 81 rokov.
- **Brezno:** Marta Šimončičová 55 rokov.
- **Bojnice:** Mária Petrisková 80 rokov.
- **Cinobaňa:** Juraj Havrda 70 a Marian Paulík 50 rokov.
- **Čadca:** Milan Paršo 80 rokov.
- **Čaňa:** Mária Buzová 89, Ľudmila Ganovská 65, Gabika Šandorová 70, František Kušnierik 82, Michal Petruška 65, Mária Dirová 60, Monika Ivanová 55, Erik Lučkai 30, Pavol Pavol 87, Pavol Bačo 75, Mária Buzová 88, Mária Sonogová 75, Jolana Buchlová 82, Milan Petra 70, Martina Vargová 45, Ingrid Sviatková 50, Elena Hrehová 75 rokov a Štefan Bartko 60 rokov.
- **Cetuna:** Mária Stachová 87 rokov.
- **Cigľka:** Milan Cimbal'ak 60 rokov.
- **Cinobaňa:** Viliam Weisshäupl 81 rokov.
- **Dolný Kubín:** Branislav Thurský 94 a Peter Hunčaga 85 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Helena Jergorová 90 a Alžbeta Daduľáková 96 rokov.
- **Egreš:** Helena Korbuľáková 60 a Marián Korbuľák 60 rokov.
- **Galanta:** Eva Pronská 60 rokov.
- **Harmanec:** Ružena Gregorová 70 rokov.
- **Hertník:** Regina Fertal'ová 55 rokov.
- **Hniezdne:** Milan Chobor 55 rokov.
- **Hnúšťa:** Mgr. Martin Pliešovský, Ing. Slavomír Bálint 75 a Rozália Migaľová 80 rokov.
- **Hrachov:** Igor Pindiak 75 a Dagmar Izraelová 70 rokov.
- **Hromoš:** Marián Knapík 60 rokov.
- **Hrušov:** Verona Matúšová 70 rokov.
- **Humenné:** Božena Lukešová 65 rokov.
- **Chmeľová:** Ján Železný 65 rokov.
- **Kalinovo:** Miroslav Vilhan 45 rokov.
- **Klenovec:** Eva Zóldová 70, Zuzana Struhárová 86, Helena Jakabšicová 81 a Anna Bálintová 81 rokov.
- **Kremnica:** Radomír Demetrian 70 rokov.
- **Krivé:** Mária Dutková 65 rokov.
- **Košice – KVP:** Peter Leško 65 a Bc. Martina Kováčsová 45 rokov.
- **Košice – Juh:** František Husvár 65, Michal Potoma 90, Ing. Jozef Kurimský 45, Róbert Bobiš 35 a Dagmar Oczeljaková 60 rokov.
- **Košice – Sever:** Ing. Ladislav Jurík 89, Helena Halová 92, Helena Gregorová 92, Viera Holindová 65, Mária Bernátová 70 a Eva Skljarszká 95 rokov.
- **Košice – Staré Mesto:** Miroslav Kováč 55, Valéria Horniaková 87 rokov.
- **Košice – Stred:** Margita Grunwaldová 86 a Mária Zelinová 80 rokov.

- **Košice – Ťahanovce:** Martin Cuper 30 a Zdenka Pechová 65 rokov.
- **Kružľová:** Ján Kostík 65 rokov.
- **Lehota pod Vtáčnikom:** Emil Michalovič 60 a Peter Turčan 70 rokov.
- **Lipany:** Mária Brenkusová 65 a Anna Dzürová-Trnovská 92 rokov.
- **Lipovec:** Stanislav Lamoš 80 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Vladimír Bohunčák 70 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Mária Štancová 75, Zuzana Hrušková 81, Milina Kormaňáková 83 a Mária Chrapčiaková 91 rokov.
- **Lovinobaňa:** Juraj Daniel 75 rokov.
- **Lučenec:** Mária Štvrtecká 75 rokov.
- **Malé Ozorove:** Monika Rudľajová 50 rokov.
- **Martin:** Juraj Vrabc 80, Lýdia Mondoková 85 a Štefan Prevendár 95 rokov.
- **Medzilaborce:** Monika Čičvákova 45 rokov.
- **Myjava:** Jozef Mrázek 65, Ing. Ján Závodný 85 rokov.
- **Nitra:** Tomáš Pavlovič: 98 rokov.
- **Nová Baňa:** Jozef Adamec 65 a Ing. Július Uhrecký 81 rokov.
- **Novosad:** Michal Krištán 70 rokov.
- **Partizánska Lupča:** Gizela Matulová 95, Ľubomíra Husarčíková 70, Milan Hrompa 70, Soňa Svitková 65a Emília Vítazová 65 rokov.
- **Partizánske:** Ing. František Kopál 85, Oľga Krajčíková 75, MUDr. Vasil Bilik 70 a Ing. Jozef Tomáš 65 rokov.
- **Pohorelá:** Marta Račeková 65 rokov a Ing. Ján Novosad 45 rokov.
- **Poltár:** Juraj Lepiš 80 rokov.
- **Radvaň nad Laborcom:** Ondrej Pančura 30 rokov.

- **Rajec:** Iveta Uhliariková 50, Jakúb Pekara 35 a Helena Tilingerová 65 rokov.
- **Revúca:** Pavel Hradický 88, Július Kvetko 83, Radoslav Piliar 50, Mgr. Zuzana Homoliaková 80 a Mária Čipková 90 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Mgr. Blanka Tomčová 60 a Lenka Kajánková 90 rokov.
- **Rožňava:** Pavol Slovák 75 a Vladimír Šlosár 75 rokov.
- **Sečovec:** Štefan Donič 88 rokov.
- **Selce:** Anna Zaušková 100 rokov.
- **Senec:** Lýdia Nedvedová 65 a Viera Ferencová 75 rokov.
- **Skalité:** Ivana Sojková 50 rokov.
- **Slovenské Nové Mesto:** Ján Bystranský 65 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** František Sekelský 83 rokov.
- **Staškovec:** Jozef Cviklík 70 rokov.
- **Streda nad Bodrogom:** Zoltán Mento 50 rokov.
- **Stropkov:** Mária Božiková 70 rokov.
- **Sučany:** Mgr. Milica Mázorová 70 a Anna Jamrišková 65 rokov.
- **Svidník:** Mária Maguľáková 73, Vasil Štefanco 75, Milan Vorobeľ 70 a Jozef Fecenko 69 rokov.
- **Tlmače:** Cyril Švolík 70 rokov.
- **Trebišov:** Vladimír Fedor 65, Stanislav Vikartovský 70 a MUDr. Ľubomír Pastor 65 rokov.
- **Trenčín:** Marta Trebatická 96, Ján Tvarožek 70, Ján Pavlis 70, Miroslav Stano 70, Jana Košutová 65 a Jozef Gašparik 60 rokov.
- **Turany:** Viera Mičková 70, Ľudmila Šulajová 75, Želmíra Ujčeková 85 a Miroslav Holec 55 rokov.
- **Utekáč:** Elena Kocianová 70 rokov a Jozef Kurák 70 rokov.
- **Veľké Ozorove:** Paulina Perekstová 70 rokov.
- **Vráble:** Edita Kováčiková 70 a Mária Mickleová 82 rokov.
- **Vysoká nad Kysucou:** Emília Janská 92 rokov.
- **Závodka nad Hronom:** Štefan Frgelec 70 a Ing. Jozef Michalisko 70 rokov.
- **Zemplínska Teplica:** Ľubomír Zambori 60 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Milada Kolhánková 65, Roman Pračka 70, Štefania Zámorová 80, Ružena Chmelková 82, Alojzia Hudecová 81, Božena Šulajová 86, Ján Truben 82 a Mgr. Vincent Červeň 90 rokov.
- **Žilina:** Milada Jakubeková 75 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Banská Bystrica:** so 74-ročným JUDr. pplk. Vladimírom Kucejom.
 - **Bratislava – Petržalka:** s 99-ročným Jakobom Danižom, priamym účastníkom boja proti fašizmu.
 - **Partizánska Lupča:** so 65-ročným Ľudovítom Hollým
 - **Rimavský Brezov:** s 99-ročnou Teréziou Svinčiakovou, priamou účastníčkou SNP.
 - **Trenčín:** s 96-ročnou Máriou Mackovou.
- Česť ich nehyňujej pamiatke!*

Redakcia

Vo veku 98 rokov opustila 1. júna ZO SZPB Partizánske Mária Holúsková. Bola aktívnou odbojárkou a členkou tamojšej ZO SZPB neuveriteľných 52 rokov.

Jej celý život bol spojený s týmto mestom. Na prahu dospelosti začala pracovať

Za Máriou Holúskovou

v obuvníckej fabrike Tomáša Baťu, kde sa zoznámila so svojim neskorším manželom Ferdinandom Holúskom, s ktorým vychovali štyri dcéry. Keď vypuklo Povstanie, bez váhania sa zapojila do odbojovej činnosti. V detskom kočiku spolu s dcérou vozila zbrane a potraviny partizánom do lesa. Plány bojových aktivít kuli často u nich v dome. Nikdy sa so svojimi odbojovými zásluhami nechválila. Od oslobodenia sa až do neskorého dôchodku aktívne zúčastňovala na besedách na školách, na ktorých dokázala upútať pozornosť žiakov a študentov. Aj dospelým ob-

čanom vysvetľovala nezmyselnosť vojny, peklo nacistickej hrôzy a ako vojnový oheň páliť všetko slovenské. Partizánčania ju poznali ako aktívnu občianku, ktorá sa s druhmi stretávala nielen na oslavách oslobodenia mesta, vlasti a výročia SNP.

Vždy si budeme pamätať jej slová, že „je na nás, aby sme poslstvo štepovali mladej generácii a upriamene sa postavili proti záujmu prekrúcať a zneuctiť históriu i pamätne miesta, pomníky, cintoríny. Naším odkazom všetkým generáciám je úcta a večná spomienka na partizánskych hrdinov a našich osloboditeľov.“

Po stopách druhej svetovej vojny

Irma Farkašová, ZO SZPB Senec

Po ročnej prestávke sa členovia a sympatizanti našej ZO vydali na púť po pietnych miestach. Takto už tradične prehlbujeme kladný vzťah aj nečlenov SZPB k boju proti fašizmu a protifašistickej minulosti. A hoci každý musel na výlet prispieť z vlastného, autobus sme hravo naplnili.

Vrúčne odporúčame návštevu Domu bojovej slávy v Kalnej nad Hronom. Tam sme sa na malom priestore obsažnej výstavy dozvedeli o bojoch v regióne Tekov. Osudy tankistov, ktoré sme si vypočuli pri pamätníku bitky v Kameníne nám spomohli vžiť sa do vojnového desu. Potešilo nás, že príbuzní vojakov z Ruska dodnes navštevujú ich hroby. Na záver sme si vencom uctili padlých pri pamätníku v Štúrove, kde nás sprevádzal predseda ObV SZPB Nové Zámky Jozef Marunič, ktorý nám odovzdal aj pamätné listy.

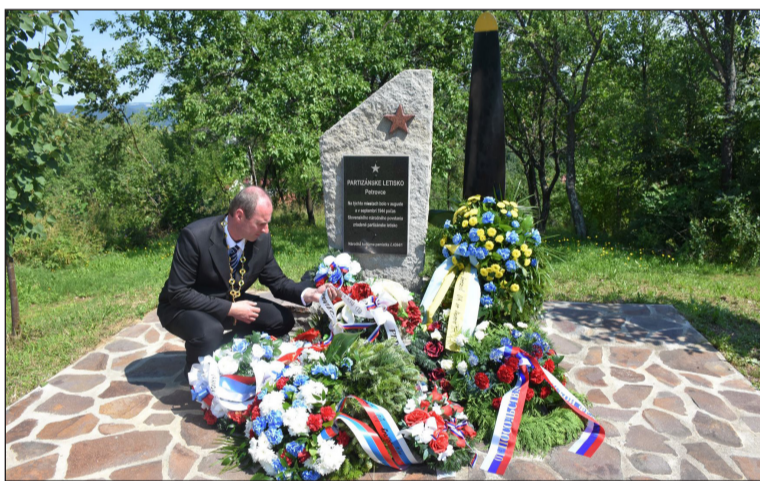
Členovia a sympatizanti ZO SZPB Senec, s kyticou predsedu Z. Marton. foto: autorka

Partizánske chodníčky v Petrovciach

Branislav Balogh

V Petrovciach slávia SNP každoročným Behom vďaka na trase Petrovce – Dukla – Petrovce. Tento rok ju 8. augusta zvládlo 18 bežcov za 10 hodín. Tamajší pomníček je síce skromný, ale zišlo sa pri ňom veľa vzácných hostí.

Starosta Ján Jenčo pri vítal predsedu SZPB Pavla Sečkára s predsedom ObV Vranov nad Topľou Michalom Petrom, podpredsedu Prešovského samosprávneho kraja (PSK) Martina Jakubova, predsedu Matice Slovenskej Mariána Gešpera, prednostu vranovského okresného úradu Alfonza Kobielského, honorárneho konzula Ukrajiny a poslanca PSK Františka Obického i vedúceho oddelenia kultúry veľvyslanectva RF Vladimira Konstantinova, riaditeľov OR PZ SR a OR HaZZ a ďalších hostí.

Starosta Ján Jenčo pri pamätníku v Petrovciach. foto: autorka

Pietny akt na 1. Partizánskom letisku sprevádzala čestná jednotka 2. mech brigády OS SR v Prešove. P. Sečkár zdôraznil pokrokové tradície miestnych obyvateľov a ich antifašistický zápas. Zvlášť vyzdvihol veliteľov partizánskeho zväzku Čapajev Ivana K. Baľutu a Ľudovíta

Kukorelliho: „Neboli to iba Tri Duby a Zolná, ale aj Petrovce, ako styčný bod a rozsiahly partizánsky tábor.“ Petrovce prirovnal k Melitopolu - ako sa v ňom formovala 2. čs. brigáda v ZSSR, v Petrovciach klíčilo a mocnelo partizánske hnutie. Spomenul tiež umelcov Fran-

tiška Kasaniča, Júliusa Machaja, Františka Patočka a ďalších, ktorých pomníky a pamätníky sa nachádzajú v okolí obce. Na záver vyjadril nádej, že tu bude vytvorené spomienkové miesto, ktoré bude popri pamätníku pripomínať význam, aký Petrovce pre protifašistické hnutie mali.

Na 15. Stretnutí generácií na Kališti nechýbali ani členovia a ich rodinní príslušníci zo ZO SZPB Kráľovský Chlmec, Streda nad Bodrogom, Michalany, Egreš, Bačkov, Trebišov č. 1, č. 2, č. 3 a č. 4, Plechotice a Sečovce z trebišovskej Oblastnej organizácie SZPB. O toto skvelé podujatie je záujem po celom Slovensku.

text a foto: Július Ragán, člen predsedníctva ObV a predseda ZO SZPB Kráľovský Chlmec

SZPB nesie hodnoty a princípy SNP

Ján Kašica, tajomník ObV SZPB Zvolen

Uplynulo už 77 rokov od vystúpenia našich dedov a otcov, ktorí sa so zbraňou v ruke postavili proti klérofašistickému Slovenskému štátu, spojencovi nacistického Nemcka. Všetci, ktorí akokoľvek podporili Povstanie sú pre mňa hrdinovia. Lebo vtedy nevedeli, ako sa to skončí a tak vedome nasadzovali vlastné životy.

Všetkým pochybovačom treba pripomenúť, že nebyť SNP, sme porazeným národom. Len vďaka SNP patrime medzi víťazov. Povstanie patrí medzi najväčšie antifašistické vystúpenia, preto máme byť naň hrdí a túto hrdosť vstěpovať našim deťom, aby sme nezabudli, čo sú to hrôzy vojny, fašizmu a nacizmu.

Tieto významné historické medzníky nesmú byť vymazané z našich dejín a nesmie dopustiť ich prekrúcanie. Treba na ne klásť dôraz pri výučbe dejepisu a občianskej výchove. Ak mladí ľudia budú dôkladne poznávať historické súvislosti antifašistického boja na Slovensku, nemusíme sa báť neofašizmu. Máme v rukách, akým smerom sa bude uberať mladá generácia.

Veľmi záleží, ako sa vláda stavia k nášmu zväzu a odkazu SNP. Silným odkazom

SNP je spolupráca Londýna a Moskvy, Západu a Východu, komunistov, liberálov a konzervatívov. Z toho si musíme brať príklad aj v súčasnosti. Hľadať, čo spája všetkých demokratov a diskutovať o tom, čo nás rozdeľuje.

Som hrdý členstvo v SZPB, ktorý založili priami účastníci Povstania a odboja. Zväzu, ktorý je preto nositeľom ich odkazu. Zväzu, ktorý bojuje proti neofašizmu a neonacizmu, ktorý sa šíri po celej Európe. Nebojím sa, že náš zväz zanikne. Prežil rôzne turbulencie. Prežije aj ďalšie a bude smelo a hrdo spájať demokratický odkaz našich predkov so súčasnosťou a budúcnosťou. Či je vláda ľavicová alebo pravicová, každá by mala mať úctu k Slovenskému národnému povstaniu a Slovenskému zväzu protifašistických bojovníkov.

Rok Alexandra Dubčeka

Ján Rohár

Tento rok si pripomínáme 100. výročie narodenia Alexandra Dubčeka. Matica slovenská ho preto venovala tomuto výnimočnému národovcovi, politikovi a štátnikovi. V Deň Matice slovenskej 4. augusta v jej areáli v Martine odhalili bustu predstaviteľovi Pražskej jari a „socializmu s ľudskou tvárou“.

Na slávnosti sa zúčastnila aj delegácia SZPB, vedená podpredsedom ÚR Norbertom Lacom a Ladislavom Skrakom z Klubu umelcov, spisovateľov a historikov SZPB. Stretla sa tam so synom Alexandra Dubčeka, ako aj s jeho vnukom Michalom Dubčekom, o ktorý sa výzorom veľmi podobá na svojho deda. Stane sa vnuk Alexandra Dubčeka posilou vznikajúcich Klubov mladých priateľov

SZPB? Uvidíme, Norbert Laco mladého Dubčeka okamžite pozval medzi nás.

Možno sme odštartovali úspešnú spoluprácu s ďalšou generáciou Dubčekovcov, ktorá je silno spätá s protifašistickým odbojom a SNP. Osobnosti Alexandra Dubčeka, ktorý sa aktívne zúčastnil SNP a jeho brat v ňom dokonca tragicky zahynul sa budeme bližšie venovať aj v ďalších číslach Bojovníka.

Delegácia SZPB pri novej buste A. Dubčeka.

foto: autor

